

MIGRATION/IMMIGRATION/ EMIGRATION

*Sten Pultz Moslund, Anne Ringe Petersen
och Moritz Schramm (red.)*

THE CULTURE OF MIGRATION

Politics, Aesthetics and Histories

London: I. B Taurus, 2015

Arton bidragsgivare samlas i en antologi för att undersöka hur efterkrigstidens migrationsströmmar, och speciellt de senaste decenniernas "globalisering", till Väst påverkat "cultural forms" (kulturella former, 3). Med dessa former avses i första hand bekanta konstnärliga uttryck som bildkonst, teater, film och litteratur. Boken delas upp i tre sektioner vilka återfinns i bokens undertitel, alltså politik, estetik och historia/minne. Och detta sker med

försäkran om att politiken givetvis kommer att genomsyra alla ämnen. Vad som också verkar fläta samman redaktörernas förväntningar är en önskan att bidra till en politisk-estetisk diskussion på institutionsnivå i en vid mening. Hur ska samhällets kulturbärande diskurser mobiliseras för att härbärgera en expansion av det sinnliga som "invandringen" fört med sig?

Antologins första sektion, "Politics", är nog menad att på något sätt förbereda terrängen. Eller kanske helt enkelt introducera vilken typologi vi har att vänta oss. Något som gör det givande att titta på den i mer detalj. Anslaget är lite lätt trevande. Edward S Casey (filosofiprofessor

vid State University of New York) vandrar omkring i gränsproblematiken mellan USA och Mexiko. Roger Bromely (University of Nottingham) ger en rörande beskrivning av vad just gränsproblematiken kan ge upphov till i sin diskussion av Fernand Melgars film *La Fortresse* (2008), men utan mycket analys. Tabish Khair (Aarhus Universitet) undersöker främlingshatets förändrade ansikte, Mark Terkessidis de utmaningar som Europa står inför när det gäller att fortsätta utvecklas i den globaliserade världen och Nanna Heidenrich (Hochschule für Bildende Künste Braunschweig) aktivismens roll i konsten. Det är först i Moritz Schramms (Syddansk Universitet) "Home is Where the Struggle Is" som det bränner till. Texten är inte bara välskriven, den diskuterar också bland annat Nurkan Erpulat och Jens Hiljes intressanta pjäs "Verrücktes Blut" (2011) som även figurerar i Azadeh Sharifi bidrag i samma volym. Det är ett verk som medialiserar det politiska landskapet; med andra ord gör det överblickbart. Det är också en pjäs som vågar, om vi får tro Schramms fina analys, att lokalisera tron på frihet och demokrati i det universella (snarare än det västerländska). Det står något på spel, med andra ord.

De två efterföljande sektionerna om estetik och historia följer i mångt och mycket den ton som har anlagts i den första. Antologins inboende eklekticism övervinns av en röd tråd som kan sammanfattas med sociologiska grepp och Jacques Rancières idéer om politik och konst. Vi rör oss således i den bekanta terrängen mellan *värld* och *verk*, där det är just denna spänning som kultiveras. Gott nog, men det är sällan som detta räcker hela vägen för att ge läsaren något utöver det högst förutsägbara.

De individuella bidragen i de två senare delarna går än längre in i specifika läsningar av verk. Eva Jørholts (Københavns Universitet) diskussion om filmiska strategier för att tala om främlingar är kanske mest utmärkande, i en positiv riktning, för sin vilja att röra sig från beskrivning till en mer djuplodande analys. Flera andra bidrag uppehåller sig vid Mieke Bals föreslagna sammankoppling mellan migration och videokonst i bådas tidliga komplexitet. Med andra ord, att videokonsten kan ta en privilegierad plats i just utforskningen av migration. Bal medverkar också med en diskussion om det egna verket "Nothing is Missing" (2006-11).

Bals tes är inbjudande, men vilseledande. Teaterpjäsen "Verrücktes

Blut" lyckas särklassigt bäst, att som beskrivet verk, skapa en samman-knytning med migrationens värld. En verk-världkontakt skapad av att innehållet förhåller sig till sin form. En meta-medveten gestaltning som hela tiden problematiserar de rådande förväntningarna om vem som styr över de identiteter som distribueras på scenen. Videokonstnären Isaac Julien beskriver migration i sina verk, men gör det på ett sätt där estetiken blir ytterst problematisk. Underskön undergång. Och i jämförelse med "Verrücktes Blut" är det statistiskt tungrodda verk som omöjliga kan fånga migrantproblematikens komplexitet. Andra videokonstnärer lyckas bättre. Bals installation "Noting is Missing" framstår som en gripande skildring av identifikation och dialog. Det handlar således i slutändan om hur varje konstnär kan behandla, invertera och utmana de troper som mediets språk bär på. En målning skulle, rent teoretiskt, på ett utmärkt sätt se migrationsfrågan på nya sätt. Att migrationen skulle äga en mediespecifitet låter främst som en lika kvarhängsen som överspelad modernistisk tanke.

The Culture of Migration är på många sätt en intressant överblick av olika tankar om mötet mellan kultur och migration idag och över

hur diskursen ser ut på akademiska och kulturella institutioner. Detta gör också att den belyser samma diskurs svaghet. Det vore fint om det gick att säga att antologin gör detta på en medveten nivå, men det vore att fara med osanning. Att den likt den tyska pjäsen, som Schramm diskuterar, hela tiden osäkrar sin egen position. Men så sker inte. Diskursen träder oemotsagd fram på det hela.

Det första och största problemet med migrationsdefinitionen är den grunda historiska kontexten. Många Europeiska länder, liksom Sverige, befinner sig i en situation där fler fortfarande har emigrerat från landet än immigrerat till det samma. Varför bereds inte den Europeiska *emigrations*supplevelsen någon plats i *migrations*berättelsen? Det är ju trots allt denna som ger oss en möjlighet att inse att kontinenten redan är en "provins" i globala termer. "Provinsialiseringen" av Europa (Chakrabarty) har pågått under hela kontinentens moderna historia, alltså under samma period som propagerandet för en eurocentrisk universalism. Vilken bild vi har beror på vilka berättelser som får komma fram.

När det kommer till kultur, i meningen *verk*, så har underklassernas emigranteuropa skildrats

kanske främst i folkliga uttryck, men den *har* skildrats. Varför finns det inget intresse att beröra den Europiska e/im-migrationens *longue durée* genom de kulturella artefakter som finns och är välkända? Det existerar, såklart, ett intresse från nationalistiska krafter att hävda att det strängt taget inte finns något som sammanknyter utvandringen och invandringen, men det är uppenbart inte dessa röster som de som medverkar i *The Culture of Migration* vill ge legitimitet till. Genom antologins fokus på utomeuropeisk migration till Europa som varandes "migrationsfrågan" så cementeras, mot redaktörernas vilja, en bild av en kontinent som upplever en situation som utmanar en homogen bild av vad samma Europa är. Alldeles i onödan.

För att förstå sammankopplingen *värld-verk* krävs syntagmatiska läsningar där det är möjligt för både avsändare och mottagare att förstå teckenkedjan och genom denna förståelse börja byta plats med varandra och få en inblick i de olika positionerna. Här kommer historien in som ett möjligt taktiskt användande av ett diakroniskt medvetande som underlättar just detta skiftande av positioner. Och det handlar om mycket mer än en posi-

tion. Det är inte bara att det är lättare att identifiera sig med immigranten genom att betänka att medlemmar av den egna kulturen, som alltid är redan multikulturell, också gett sig av en gång i tiden. I migrationens flux finns också de som gav sig av och återvände igen, en enorm siffra när det gäller 1800-talets Europeiska migrationen. På samma sätt, i vår *fortfarande* globaliserade värld, finns stora befolkningar runt om i icke-Väst som har upplevelser av års-långa vistelser, positiva eller negativa, i Väst. Upplevelser som har gett upphov till ett otal *verk* som skildrar migrantens komplexa värld.

Den av sociologins grundhet påverkade konstvetenskapen, konstpraktiken och teorin har påtagliga svårigheter att på allvar träda in i den roll av politisk aktivism som den eftertraktar. Det är som vi fortfarande sitter fast i övertron på det paradigmatiske. Ytterligare en illa idisslad kvarleva av den modernistiska tanken. Detta betyder inte att saker och ting i själva verket alltid har varit de samma, tvärt om. Historien äger en fascinerande heterogenitet, men det gör den på inga sätt irrelevant. Det är spänningen mellan det liknande och det väsensskiljda som skapar de dynamiska spänningarna i den historiska blicken. Och detta är motsat-

sen till den i Europa frodande nationalismens statiska historiefiktioner.

Så spännande och eftertraktat med en bok som försöker ta ett grepp om migration och kultur. Trist att den trots sitt omfång och seriösa ansats innehåller så lite nytt. Vart är vinklarna som kan belysa temat på nya sätt? Migrationsdiskussionen måste börja vända sig från form till plats, använda sig taktiskt av det historiska perspektivet i syntagmatiska snarare än paradigmatiska läsningar, och på allvar återvända till figurer likt Erving Goffman och Michael Bachtin för att studera performativitet och dialogicitet. Vi måste släppa in skopiska psykoanalytiska tanke-

modeller rörande alienation och identifikation/interpellation. Det måste bli så mycket mer, så mycket djupare, så mycket mer brännande och påstridigt än *The Culture of Migration*. Annars, och detta är den fruktansvärda misstanken, riskerar boken och de verk som nämns i boken endast att ge flertalet en illusion av att aktivt medverk i samma värld där också flyktingkatastrofen utspelas. Detta samtidigt som detta flertal i själva verkar befinner sig i den säkerhet som kulturers inre institutioner erbjuder, där identifikationerna med de utanför förblir högst teoretiska. Och detta vore ett skådespel för mycket. •

